

6 min. leestijd

Sexe and the city

De link tussen sociaal inclusief ontwerpen en gender

Het is waarschijnlijk geen populair onderwerp in de zeer traditionele en zeer mannelijke groene sector, maar landschapsarchitect Nina Ravestein ziet dat sexe ofwel gender een ondergewaardeerd aspect is bij het ontwerpen van openbaar groen. Haar stelling: 'Openbare ruimtes moeten verbinden, maar we zien een duidelijke scheiding ontstaat, die gebaseerd is op aannames in plaats van behoeften.'

Iedereen die weleens de verkeerde ginkgo-boom heeft geplant, weet hoe belangrijk sexe, gender of geslacht is. Afgelopen herfst fietste ik door een woonwijk in de buurt, toen een geur van rottend vlees gecombineerd met kots me tegemoetkwam. De stank van de rottende vruchten van een *Ginkgo biloba* oftewel Japanse notenboom is berucht. Zo zie je maar weer hoe belangrijk gender is: de vrouwelijke variant van deze boom kan stinkende vruchten afgeven, terwijl er bij de mannelijke boom niets aan de hand is. Als dit voorbeeld ons iets leert is dat je in de openbare ruimte wel degelijk rekening moet houden met gender.

Hoe ontwerpen we dan rekening houdend met geslacht voor de openbare ruimte?

Gender bepaalt bij ons mensen voor een groot deel hoe we de openbare ruimte gebruiken en in welke mate we ons die toe-eigenen. Toch

is het een achtergebleven onderwerp bij het ontwerpen. Openbare ruimtes zouden ons moeten verbinden, maar we zien dat er vanaf onze jonge jaren een duidelijke scheiding ontstaat, die eigenlijk alleen gebaseerd is op aannames in plaats van behoeften. Zo worden speeltuinen nog steeds vaak ingericht voor één activiteit (vaak voetbal), met wat kleinere zitplaatsen in de randen. Deze scheiding heeft ons jarenlang geleerd dat er bepaalde activiteiten zijn voor jongens en andere voor meisjes. Dat mannen en vrouwen de openbare ruimte op latere leeftijd ook anders ervaren, mag als geen verrassing zijn. Vier op de vijf vrouwen worden namelijk op straat lastiggevallен. Dit laat zien dat vrouwen de openbare ruimte als gevaarlijker kunnen ervaren of er in ieder geval meer op hun hoede zijn. Rotterdam heeft zelfs een speciale stop-app in het leven geroepen om in kaart te brengen op welke plaatsen en

Rotterdam

P.A.D. landscape

Iedereen die weleens
de verkeerde ginkgoboom
heeft geplant, weet hoe
belangrijk geslacht is

Nina Ravestein, oprichter van P.A.D. landscape uit Rotterdam (foto's: N. Smeding)

Safe spaces for everyone bij de Pride PRKLT van Humankind (Foto: L. van Duijvendijk)

Ook zie je dat verschoontafels vaak alleen bij vrouwen toiletten staan. Daarmee dwingt de ruimte dus af dat de vrouw deze zorgtaak op zich neemt en wordt die afgepakt van de man. Mannen en vrouwen verplaatsen zich ook anders door steden. Mannen gaan over het algemeen direct van A naar B (bijvoorbeeld van huis naar werk) en dan vooral met de auto, terwijl vrouwen zich kriskras door de stad bewegen om kinderen naar school te brengen, boodschappen te doen, naar het werk te gaan, mantelzorg te verlenen en naar huis te gaan. Vrouwen maken over het algemeen meer gebruik van de fiets en het openbaar vervoer.

tijdstippen de meeste vrouwen worden lastiggevallen, zodat de politie of stadswacht meer preventieve patrouilles kan uitvoeren. Hierbij speelt de ervaring van veiligheid in relatie tot groen een hele cruciale rol, maar dit blijkt nog steeds een lastige ontwerppoging voor veel gemeentes. Wat voor de één een prachtig bosplantsoen is, is voor de ander een bron van angstige gevoelens. Dezelfde plek kan dus twee heel verschillende associaties oproepen. Dat kan gevolgen hebben als een gedeelte van de bevolking de plek dus gaat vermijden.

Toilet

Ook door faciliteiten in de openbare ruimte worden mannen en vrouwen gescheiden. Ik vind het bijvoorbeeld opvallend dat er over het algemeen alleen (gratis) openbare toiletten zijn voor mannen, terwijl vrouwen vaker naar de wc moeten (o.a. door een kortere urinebuis).

Andere doelgroepen, andere plannen

Nu moeten we steden natuurlijk niet alleen voor vrouwen gaan inrichten, maar dit geeft wel aan hoe nuttig het is om stedenbouw vanuit een ander perspectief te benaderen. Steden zijn voor ons allemaal, maar ze worden niet door ons allemaal gebouwd. Een ontwerp-bureau dat zich hiermee bezighoudt en zich hierover uitspreekt, is Humankind. 'Tot nu toe waren het vooral mannelijke witte stedenbouwers en planologen die onze steden ontworpen', aldus Eva van Breugel van Humankind. Het is logisch dat ze dat deden vanuit hun eigen ervaringen, perspectief en behoeftes, maar het is nu tijd om het breder te trekken. 'Zeker nu we de steden niet meer autogericht willen hebben maar duurzame mobiliteit willen stimuleren, baat het om de manier waarop vrouwen zich bewegen meer te integreren in het ontwerp. Er valt namelijk een hoop van te leren.' Het geeft

ons inzicht in de verschillen tussen mensen en we komen erachter wat voor wie werkt. 'Het is ontzettend belangrijk om die status quo te doorbreken en mensen ervan bewust te maken dat de manier waarop steden jarenlang ontworpen werden, niet de enige manier is. Als je verandering wilt, moet je andere doelgroepen bij je plannen betrekken.'

Is ontwerpen voor vrouwen wel inclusief?

Dan worden mannen buitengesloten. Het verschil tussen mannen en vrouwen is dus al groot, maar laten we het spectrum nog wat breder trekken. In de natuur hebben we ook niet alleen maar vrouwen en mannen; wat betekent dat voor het ontwerpen? 'Het lastige is; wat is gender, wat versta je er onder? Je moet inderdaad eerst eens goed luisteren naar groepen die vaak over het hoofd worden gezien', legt Jorn Wemmenhove van Humankind uit. 'Als agency willen we daar meer aandacht aan besteden zonder open deuren in te trappen en in gemeenschappen te praten. Soms kunnen jongens nog weleens een plein overnemen met een voetbalwedstrijd en hebben meisjes dan minder ruimte. Aan de andere kant blijken de meeste meisjes wat meer behoefte te hebben aan beschutte plekken. Ik zeg "de meeste", omdat er momenteel flink wat speelt op het gebied van fluiditeit van gender. Het ligt ook aan de subcultuur en het is lokaal bepaald. In sommige skateculturen zie je juist een enorme mix van jongens en meisjes en nemen ze gezamenlijk een plein over.' Humankind noemt dit heel mooi: *holding space*

'Uiteindelijk is het de bedoeling dat we fluïde gaan ontwerpen en weer loskomen van de hokjes. Pas dan ben je inclusief'

for each other, ruimte creëren waarbinnen we ruimte kunnen maken voor anderen. 'Dat er nu meer ruimte voor vrouwen moet komen, betekent niet dat er minder ruimte is voor mannen.' We gaan van een door mannen gedomineerde buitenruimte naar een ruimte die verdeeld is op basis van behoeftes voor een meer divers publiek. Het doel is dat uiteindelijk alle grenzen tussen doelgroepen vervagen.

Gender benoemen

Het gaat er niet zozeer om gender te benoemen, in hokjes te stoppen en dat gegeven te koppelen aan behoeftes. Het gaat om het besef dat er meerdere manieren zijn. Het is nodig om een meer diverse groep te bevragen en daar nieuwe lessen uit te trekken. Om los te komen van de standaard witte, mannelijke blik moeten we bewust op zoek gaan naar mensen met een andere achtergrond en een ander gender, omdat deze nog steeds ondervertegenwoordigd zijn in de besluitvorming. 'Maar uiteindelijk is het de bedoeling dat we fluïde gaan ontwerpen en weer loskomen van de hokjes. Pas dan ben je inclusief', zegt Eva van Humankind. 'Met ons project "Pride PRKLT – a modular parklet" hebben wij het principe *safe spaces for everyone* onder de aandacht gebracht – omdat zelfs in steden als Rotterdam stellen met hetzelfde geslacht niet altijd hand in hand over straat durven.' Bij de Pride heeft Humankind op het knooppunt waar skaters, uitgaanspubliek en de gay community elkaar ontmoeten, letterlijk ruimte geclaimd voor de LGBTQIA+-gemeenschap, door een plek te ont-

werpen waar iedereen veilig is, elkaar ontmoet en met elkaar in gesprek gaat. 'Vanwege de zit-elementen en de rijke beplanting wordt er ook 's avonds veel gebruik van gemaakt door een heel divers publiek, waardoor de sociale controle enorm toeneemt. De "hokjes" moeten elkaar juist gaan overlappen, zodat mijn recht op veiligheid jouw veiligheid niet in de weg zit. Fluïde betekent dan: deze plek is niet **alleen** voor jou (bejaarde, skater, caféganger of LGBTQIA+'er), maar ook voor jou. Door in gesprek te gaan, leer je dat de veiligheid die jij als hetero geniet nog steeds niet vanzelfsprekend is voor anderen. Pas dan komt er verandering en houden we ruimte voor elkaar vrij.'

De auteur Nina Ravestein is landschapsarchitect bij P.A.D. landscape

Be social

Scan of ga naar:

www.stad-en-groen.nl/article/32840/gender-and-the-city---de-link-tussen-sociaal-inclusief-ontwerpen-en-gender